

16 Nisan 2017'de referanduma sunulacak Anayasa değişikliğini anlatan Cumhurbaşkanı Başdanışmanı Mehmet Uçum'un açıklamaları; (28 şubat 2017)

SİSTEM DEğİşİKLİğİ İHTİYAÇ MI?

"Neden anayasa değişikliği gündeme geldi dersek 4 tane neden var. Birisi bizim özellikle 1961 anayasasıyla devlette ortaya çıkan yapılanmanın 15 Temmuz 2016'ya kadar ürettiği problemlerdir. İkincisi 21. yy'da Türkiye'nin nasıl bir devlete ihtiyacı var sorusuna yanıttır. Üçüncüsü 15 Temmuz'un ortaya koyduğu siyasal sonuçtur. 2004'te AK Parti'nin tek başına anayasa yapacak çoğunluğu varken yapılamadı. Hatta 2007'den sonra AK Parti'yi bir grup bilim insanına yeni anayasa hazırlatmıştı kapatma davasıyla karşı karşıya kaldı. Demek ki bir siyasal değişikliğin yapılması için koşulların olgunlaşması ve siyasal aktörlerin sorumluluk üstlenmesi gerekiyor. Dördüncü olarak da 15 Temmuz'dan sonra 3 parti anayasa değişikliği çalışması yaptı 7 maddede mutabakat sağlandı ilerleme kat edilemedi. Sayın Bahçeli anayasal sistemdeki sorunu ifade ederek, onun ürettiği fiili durumlara dikkat çekerek sistem düzelmeli dedi. İki partinin hazırladığı teklif kanunlaştı halkın önüne gidecek"

"KURULUşTA DIşLAYICI TÜRK MİLLETİ ANLAYIşI TERCİH EDİLDİ"

"Neydi bu tarihsel sebep? 1961 anayasasıyla devletin yapılanışı halkla mesafe üzerinden kuruldu. Cümle cümle söylemek lazım. Türkiye bir Kurtuluş Savaşı verdiğinde kapsayıcı bir anlayışla yaptı. TBMM o dönemde kapsayıcı bir biçimde Anadolu'yu tüm kimlikleriyle savaş verdi. Kurucu önder Atatürk ile halkın bütünleşmesinin ortaya koyduğu savaştı. Bu savaşın kapsayıcı felsefesini kongrelerde, sivil milislerde, TBMM'de görüyoruz, 1921 anayasasında görüyoruz. 1924'le beraber kuruluş sürecinde bu kapsayıcı özelliği dışarda bırakan tercih yapıldı. Dışlayıcı bir Türk milleti anlayışı. Kurtuluş kapsayıcı Türk milleti anlayışı üzerine yapıldı, kuruluşta dışlayıcı Türk milleti anlayışı tercih edildi"

"CUMHURİYET, LAİK LİK İÇİN TOPLUM OLARAK BEDEL ÖDEDİK"

"Bu tercihin yapılmasının nedenlerine baktığımızda koşulları unutmamak lazım. 1924'ü hatırlayın zaten Osmanlı bakiyesi bir ortamdasınız, oradan bir cumhuriyet yaratmaya çalışıyorsunuz. Tehditler devam ediyor. Avrupa'da faşizm yükseliyor, Rusya'da Sovyet bloku inşa edilmeye çalışılıyor. ABD üzerinden gelişen ekonomik kriz var. O koşulların zorlamasıyla bir tercih yapıldı bu tartışılır. Ama o tercihle bir bütünlüğe, cumhuriyete, laikliğe sahip olduk ama ödettiği bedeller vardı. Belli bir ideoloji üzerinden ulus yaratma projesi azınlıklar üzerinden çok sorun üretti. Bu bedelleri ödemiş bir toplum kuruluş harcı olan değerlerden vazgeçmeyecektir. Ancak dışlayıcı anlayışla üretilen devlet pratikleri Türkiye'de kadim sorunların kaynağı oldu"

"DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİ TOPLUMUN SOLUKLANDIğI DÖNEM OLDU"

"AK Parti dönemine kadar Kürtlerle ilgili inkar ve asimilasyon politikası vardı. Ancak Kürt sorununun çıkmasının sebebi Türkler ve Kürtler arasındaki çatışmadan kaynaklanmadı. Alevilerle ilgili sorunlar yaşanması Alevi-Sunni çatışması değildi. 80 öncesi kitlesel değildi. Dindarlarla ilgili sorunlar, başörtüsü sorunları dışlayıcı anlayışın ürettiği sorunlardır. Toplum devletle ilikisinde çelişkiler yaşamaya başladı. Çok partili sisteme geçilince toplum yeter söz milletin diyen Demokrat Parti üzerinden hamle yaptı. Terakki Perver'e halk yöneldi mi? Yöneldi, 8 ayda bitirildi. Onun önerdiği siyasal yönetim daha kapsayıcıydı. Serbest Fırka denemesi de 1 gecede biterildi. Demokrat Parti dönemi bu toplumun soluklandığı dönem oldu. İlginç bir biçimde 50'den 60'a kadar yüzde 50'nin üzerinde destekle hükümet olan bir partiye yönelik operasyon demokratik siyaset içerisinde karşı çıkışla değil darbe ile yapıldı. İsmet İnönü darbeden birkaç gün önce 'sizi ben bile kurtaramam' diyor. Bunu kime söylüyor? Yüzde 50'nin üzerinde desteği olan partinin Başbakan'ına söylüyor. Varsayalım Demokrat Parti'nin pratiklerinde sorun vardı, olumsuz uygulamalarıyla toplumda gerilim yaratıyordu. Bunun çözüm yerinin neresi olması lazım sandık, halk"

1961 ANAYASASI

"61 anayasasıyla görünürde birçok hak ve özgürlükleri genişletti denen anayasa nötr faşizmi kurumsallaştıran dizayn üzerine kuruldu. Anayasa Mahkemesi, Milli Güvenlik Kurulu kuruldu. Hiç kimse siyasal sistemde Anayasa Mahkemesi olmasına karşı çıkamaz. Ama Anayasa Mahkemesi'ne yüklenen misyon açısından durumu değerlendirmek lazım. Devletin hak ve özgürlük alanına müdahale ettiği durumda çoğulculuğu korumak çerçevesinde misyon yükleniyorsa meşrudur. Ama bu Anayasa Mahkemesi siyasi partileri ideolojik olarak kapatıyorsa, kanunları iptal ediyorsa, 367 gibi bir garabet yaratıyorsa o Anayasa Mahkemesi'nin yaptığı gayri meşrudur. Milli Güvenlik Kurulu ulusal güvenliğinizi üzerinden pratik üretmiyorsa, iç siyaseti dizayn edeceğim diyorsa demokratik siyasete karşı vesayetçidir. 1961 anayasasından sonra 71'e kadar gidebildik. 1961'den sonra koalisyon çıktı. Halk bu sefer Demokrat Parti'nin devamı olduğunu iddia eden partiyi seçti."

ANAYASA NEDEN DEĞİŞİYOR?

"Halk bu sefer başka siyasal partilerle Ecevit ve Milli Selamet Partisi üzerinden yeni bir hamle yaptı. Sonra 80 darbesiyle karşılaştık. Sosyal kimliklerin birbirine düşürülmesi operasyonları biliyoruz. Darbe oldu, sonra halkın önüne anayasa kondu. Halk kabul etti. Bu sefer Anavatan Partisi üzerinden bir deneme yaptı. Ekonomik politikalarla alan üretti. Sonra Refah Yol ve 28 Şubat'a gelindi. Yine bir MGK kararıyla demokratik siyasete ayar verilmeye çalışıldı. Hatta 1000 yıl sürecek diye ilan yapıldı. 5 yıl sonra bu sefer bu halk genel başkanı siyasi yasaklı olan bir partiyi tek başına hükümet yaptı. Siyaseten yasaklı olmayı meşru görseydi o partiyi tek başına iktidar yapmazdı. Demek ki halkın devletin hukuk kurallarıyla ilgili problemi var. O tarihten sonra halk ve devlet arasında çıkan çelişki devletin içinde ortaya çıktı. Devlet anti demokratik bir yapıya sahipti ama halk devlet içinde demokratik merkez oluşturmaya başlamıştı. Bu iki yapı çatıştı. Hükümet olabilirsin ama muktedir olamazsın denir. Ama o muktedir halkın talep ve ihtiyaçları için pratik üretmiyor. Halkı ergen görüyor, halk hata yaptığında onu dizayn etme misyonu içerisinde."

Bunun için yeri geliyor askeri, yargı, idari bürokrasiyi kullanıyor. Halk bu tercihleri yaparken partilerin kendisini nasıl nitelediğini dikkate aldı mı? Demokrat Parti CHP'den çıktı, Adalet Partisi Demokrat'ın devamıym dedi. Ecevit'in CHP'si ortanın soluyum dedi. Anavatan Partisi dört eğilimi birleştirdim dedi, AK Parti muhafazakar demokratım dedi. Halk seçtiği partinin devletle ilgili yaklaşımında kendisi açısından açacağı alana bakıyordu. Kendisini devlete yakınlaştıracak bir parti midir değil midir ona bakıyordu"

"15-16 TEMMUZ MİLLÎ DEMOKRATİK HALK DEVRİMİDİR"

"Devleti kapalı hale getirdiğinizde o yapıyı başka işgallere açıyorsunuz. 1961'den sonra hep kadrocu hareketler gelişti. Sağdan soldan hiç önemli değil devlet organlarını ele geçirerek o devrimi yapmak istediler. Milli Demokratik Devrimciler, Avcuoğlu geleneği diyin, onların işgale açık devlet yapısı varsa, kadroculuk açısından yürümesi normal. Neden demokratik siyaset yapsın? O konuda birçok kadrocu hareket hayal kurdu, hayal kurmayan bir yapı vardı. O da FETÖ'cü faşist çete. 45 yıl adım adım, uluslararası yönlendirmelerle adım adım bu kapalı yapının içerisinde girdi. 15 Temmuz'da büyük bir kalkışma ile karşı karşıya kaldık. 81 ili de hedef alan terör saldırısı. Gerici ve faşist bir kalkışma. Başarılı olsaydı Türkiye'yi her açıdan çok geriye götürecek. Tek tipçi bir zihniyeti topluma dayatacak. O başarılı olsaydı Türkiye'nin bütünlüğünü mumla arardık. 15 Temmuz'a kadar oyuyla sistemi etkilemeye çalışan halk, dünya siyasal toplumları açısından oyunu en etkili kullanan toplum bizim toplumumuzdur. 15 Temmuz'da artık gövdesiyle bu sorunu çözdü. 15 Temmuz aslında 16 Temmuz'la birleştirdiğinizde Türkiye'nin devrimidir. Siyasette farklı ifade edebilirsiniz ama siyaset sosyolojisi açısından devrimdir. Bu milli demokratik halk devrimidir. Çünkü 15 Temmuz'daki kalkışma yaşam tarzlarını, inançları hedef aldı. Halk değerlerine sahip çıkarak milli devrim yaptı."

"YAPIYI YENİDEN İNŞA ETMEZSENİZ BAŞKA KADROCU HAREKETLER GELEBİLİR"

"Niye demokratiktir? Bu kalkışma Meclis'i hedef aldı halk kendi iradesine sahip çıktı. Halk devrimidir çünkü 15 Temmuz'u tasfiye edenler sadece güvenlik görevlileri değildi. Halkın kendisiydi. Bu bir devrimdir çünkü her devrimin iki aşaması olur. Birincisi devirme, ikincisi inşa aşamasıdır. Ne oldu iç iktidarlar, nötr faşist yapılar tasfiye edildi. Bir ülkenin ordusunun yüzde 60 subay ve generali tasfiye ediliyor, idari bürokrasi ve başka alanlarda faşist çeteyle ilişkiler tasfiye ediliyor. Bu bir devirmedir. Devletin zaafılarını da 15 Temmuz ortaya koydu. Hayat boşluk tanımadığı gibi siyasal sistemler de boşluk tanımaz. Bu yapıyı yeniden inşa etmezseniz başka kadrocu hareketler gelebilir. Aynı şeyi 10 sene sonra tekrar yaşarsınız."

"DAKTİLO İLE E-MAİL ATMAYA ÇALIŞIYORUZ"

"Dünyanın en büyük barışçı devrimi 15 Temmuz. Sonrasında sokağa çıkanların sayısı 30 milyon civarında. 15 Temmuz'da sokağa çıkanlar da milyonlarla ölçülüyor. Siviller ama silahlılar. Tek bir kurşun atılmadı ama. Yağma, linç girişimi olmadı. 15-16 Temmuz daha iyi anlaşılacaktır. İçinde yaşadığı dönemde olağanüstü siyasal pratikler ortaya koyabilir ama fark etmeyebilir. 1789 19. yy'da nasıl bir etki yaptıysa,

1917 nasıl bir etki yarattıysa 15-16 Temmuz da o çapta bir olaydır. Olumlu, olumsuz. Bu yüz yılda siyasal, ekonomik açıdan rekabet edebilmemiz için, etkili olabilmek için devleti güçlendirmemiz laızm. Biz daktilo ile e-mail atmaya çalışıyoruz. Eski bir model arabayla Porcshe ile yarışmaya çalışıyoruz. Bu günün ihtiyacı güçlü bir devlet. Güçlü bir yürütme olacak, kuvvetli bir icra olacak. Yargı gerçekten artık adalet amacına yönelik çalışacak. Bu anayasa değişikliği aslında reformun başlangıcıdır. Bir son değildir."

ŞİMDİKİ AŞAMAYA NASIL GELİNDİ?

"2007'de Sezer'in görevi sona eriyor. Meclis'te Cumhurbaşkanı seçimi yapılıyor. Anayasa'da yazılmayan bir şey uyduruluyor. Meclisin seçim işlemi iptal ediliyor. Bu ne demek ya? 80 sonrası kriz olmasın diye önce 3'te 1 ile sonra 5'te 1 ile seçmeye çalışıyorsun olmazsa salt çoğunluk ile seçmeye çalışıyorsun. O da olmazsa iki aday arasından birini seçeceksin. Kendi istemedikleri bir iradenin temsilcisi geçince müdahale edildi. Halka gidildi. O dönemde MHP girdi meclise 367 krizi nasıl aşıldı. Sonra ne yaptı Erdoğan? Bir anayasa değişikliği yaptı. Cumhurbaşkanı sen seçmek ister misin dedi halka. Sonra kapatma davası açıldı. 411 el kaosa kalktı medya üzerinden AK Parti'nin boğazına bir el yapışmıştı. Bu faşist çete kendini hizmet hareketi olarak tanıtıyor. Sempatı topluyor ve onlar bu süreçte meşru demokratik hükümete yönelik saldırıları yapıyor. Karşısında durma meselesinde orada bir deyim uygun düşerse destekçilik gibi bir pozisyon ortaya çıktı 2010 anayasa değişikliğine kadar."

2010 ANAYASA DEĞİŞİKLİĞİ

"2010 anayasa değişikliğinin en önemli maddesi HSYK idi. Bu konuda iki görüş vardı; HSYK üyelerinin bir kısmını meclis bir kısmını Cumhurbaşkanı seçsin. HSYK bir yargı merci değil yargının bir kısmı. Meclis ve Cumhurbaşkanı daha sonra halk tarafından seçilecek meşruiyeti güçlü olur o çete ağır bastı kürsü seçimini getirdi. Meclis'te kabul edilince CHP Anayasa Mahkemesi'ne gitti. HSYK ile ilgil madde iptal edildi. Sonra Gülen açıklama yaptı mezardaki bile gitsin oy kullansın dedi. Neden çünkü o hüküm iptal edilince HSYK'nın onların eline geçeceği anlaşıldı. Ondan öncesinde zayıf da olsa demokratik bir sitem vardı. Kapalı bir yapı. Bizim eleştirimiz de halkla bağlantısını sağlayan bir sistem değil. Bu kapalı yapı. Sayın Cumhurbaşkanı dedi ki 8 yıl boyunca defalarca söyledim. 2012 Şubat ayında MİT müsteşarı ifadeye çağırıldı, sonra 17 Aralık oldu. Cumhurbaşkanı defalarca süreç analizi yaptı. Bu kadar güçlü bir liderin son derece önemli bir rolü var"

"DEVLETİ ELE GEÇİRMEK ÜZERE İŞBİRLİĞİ YAPMIŞLAR"

"Bizim eleştirimiz halkla bağlantısını sağlayan bir sistem değil bu. Millet adına görev yapan kurulda hiç mi demokratik ilişki olmaz diye eleştiri yapıyorduk. Bu kapalı yapıdan çıkmak isterken önerilen modelde, CHP'nin başvurusuyla yapılan iptal pragmatisti. HSYK'nın ürettiği problemlerle 17-25 Aralık'a geldik. Sayın Cumhurbaşkanı 15 Temmuz'dan sonra yaptığı açıklamada '8 yıl boyunca dershanelerle ilgili dönüşüm

gerçekleştirelim diye defalarca söyledim ama olmadı, en nihayetinde Başbakanım' dedi. Ondan önce aldığı tutumlar da var. Kendilerini devleti ele geçirmek üzere işbirliği yapmışlar."

AK PARTİ-MHP İTTİFAKI

"AK Parti ile MHP arasındaki bu süreci de farklı biçimde değerlendirmek gerekiyor. Kapalı devlet yapısı var sistem değiştirmek zorundasın, 21. yüzyılın yeni devlet ihtiyacı var, bu koşullar tek başına değişikliğe yeter mi yetmez. AK Parti ile MHP arasındaki işbirliği basit bir parti ittifakı değildir. Parti ittifakları taviz üzerine kurulur. Karşılıklı tavizler verilir anlaşılır. MHP'nin yaklaşımı siyasi parti yaklaşımı değildi, ülke siyaseti yaklaşımıydı. Yani ülkenin içine düştüğü durumu çok daha net bir biçimde gördüğü için beka sorunuyla karşılaştık dedikleri için güçlendirilmiş bir devlet yaklaşımı üzerinden politik açılımı yaptı. AK Parti de parti siyaseti üzerinden olmadı. Sistem birçok tehlikeye açık. Kadrocu yapılara açık. Kurucu ittifak diyebilirsiniz. Türkiye'nin bütünlüğünü gözeten, demokratik bütünlük olarak geliştirmek isteyen, kırmızı çizgimiz yurtseverlik ve demokratlık olarak gören herkesin rol almasına imkan veren ittifaktan bahsediyoruz. Hiçbir siyasal değişiklik birilerinin yatıp kalkıp bunu yapalım dediği için olmamıştır. 2002'deki Meclis AK Parti'ye tek başına anayasayı değiştirecek çoğunluğu vermiş olmasına rağmen yapılamadıysa, o günün koşulunda nesnel süreçler oluşmadığı içindir"

NASIL BİR SİSTEM ÖNERİLİYOR?

"Değişiklik sistem reformu. Değişiklik şöyle bir ruh getiriyor. Sosyolojiye ve siyasete alan açan reform dönemi başlıyor. Güçlü bir evet çıkacağına inanıyorum. Türkiye'de devlet organları arasında çıkan sorunlarda, sorunların çözümü kural ya da kurum vesayetiyle olmayacak. Önce siyaseti uzlaştırmaya zorlayacak, olmuyorsa hakeme gitmeyi zorunlu kılacak. Hakem halk. Halkı yan hakemlikten orta hakem yapmak. Halkı ergen görmek yerine, halkı olgun görme üzerine kuruludur. Milli egemenlik halkın iradesiyle hayata geçer. Halka dayalı siyaseti, halkın belirlediği çerçevedeki siyaseti meşru görmektir."

"TEK ADAM REJİMİ" TARTIŞMASI

"ABD'de Trump seçildiğinde ABD hükümeti Trump'tır. Bütün başkanlık sistemleri tek kişilik yönetimlerdir. Mevcut sistemden tek adam rejimi çıkar, bu önerilen sistemden tek adam rejimi çıkmaz. Mevcut sistem bireysel inisiyatlara açıktır. 2007 yılında Cumhurbaşkanı'nın halk tarafından seçilmesi olayı halkın önüne geldiğinde hukuki olarak el koydu. Seçim yapıldı, 3 adayın tamamı da aktif siyaset yapacağız dedi. Halk seçimini sayın Cumhurbaşkanı'ndan yana kullandı. Bunlar çok iyi resepsiyon düzenler diye yapmadı. Sistemde siyasetin merkezi 2014'ten itibaren cumhurbaşkanlığı pozisyonuna kaydı. Meclis içinden çıkan Cumhurbaşkanı ve Başbakan uyumlu çalışmazsa neler olabileceğini tahmin edin. Öyle bir sistemin içerisindeyiz ki kardeşi kardeşe düşürebilecek sistem. Sistemin güvencesini kişilerin birlikte çalışma uyumu üzerine kurabilir misin? Mevcut sisteme baktığında bireysel inisiyatifler belirgin. Diyelim ki çatışma çıktı. Herkes bireysel inisiyatif üzerinden güç savaşı yapacak"

"BU YÖNETİMİN ÖZELLİĞİ TEK KİŞİLİK HÜKÜMET OLMASI"

"Bir sistemin güvencesini kişilerin becerisine bağlayabilir misiniz? Mevcut anayasada 104. madde cumhurbaşkanının görevlerini yazar. Böyle bir çatışma içerisinde cumhurbaşkanı dedi ki 'Dışışleri'ni de bana bağlayın', 'Milli Eğitim'le de ben ilgileneneğim' dediğinde bu sistemin üreteceği krizi gözardı edebilir misiniz? Önerilen sistem tek kişilik yönetimdir evet. Ama bu ne demektir? Parlamenter hükümet niye kabine esaslıdır? Halk Meclis'i seçer, Meclis kabineyi seçer güvenoyu verir vesaire. Önerilen sistemde hükümet nasıl kurulur? Cumhurbaşkanı adayları halkın karşısına çıkar, ya birinci turda ya ikinci turda cumhurbaşkanının seçilmesiyle hükümet kurulmuş olur. Ondan sonrası ekibini oluşturmaktadır. Hükümet kurulduğu noktada kiminle kuruyorsun? Tek kişiyle kuruyorsun. Bu yönetimin özelliği tek kişilik hükümet olmasıdır. ABD hükümetine Obama, Trump hükümeti denir."

"BÖYLE BİR SİSTEMDEN TEK ADAM REJİMİ ÇIKMAZ"

"Tek adam rejimi nerede çıkar? Eğer kuvvetler arasındaki ilişkiyi iyi kurmazsan, eğer yargıya hem Meclis'i, hem yürütmeyi denetleme fonksiyonu vermezsen, eğer güç yoğunlaşmasını kuvvetler üzerinden değil, bütün kuvvetleri birleştirerek yaparsan çıkar. Ama önerilen sistem tam tersine kuvvetleri kendi içinde güçlendiren. Meclis'i gerçek anlamda Meclis pozisyonuna getiren, parlamentoyu özgürleştiren, yürütmeyi kendi içinde güçlendiren, yargının pozisyonunu fonksiyonel açıdan hem Meclis'in hem hükümetin üzerine kuran bir sistem. Böyle bir sistemden tek adam rejimi çıkmaz. Hükümetin kuruluşu açısından tek kişilik yönetimdir. Hem siyasi, hem hukuki, hem cezai sorumluluğu vardır. Tek kişilik yönetimin bütün karar ve işlemlerine ilişkin Meclis denetimi vardır, yargısal denetim vardır."

PARTİLİ CUMHURBAŞKANI

"Tek adam rejiminin argümantasyonuna baktığınızda 'Halk hem cumhurbaşkanını hem Meclis'i aynı siyasi mecradan seçerse? E bunun meşruiyetini tartışabilir misiniz? Demokratik sistemler halkın seçimine dayalı sistemlerdir. Bunun demokratik olduğu konusunu tartışamayız. Buna karşı önlem alalım dediğinizde demokrasiyi tartışmıyor olursunuz. Güç zehirlenmesi, kötüye kullanım onlara baktığınızda sistem o sorunları çözmeye imkan veriyor mu ona bakacaksınız. Önerilen sistemde Cumhurbaşkanı'nın partiyle ilişkisi kesilir hükmü kaldırıldı. Bunun anlamı cumhurbaşkanının mutlaka parti başkanı olacak değil. Bunun anlamı önerilen sistem cumhurbaşkanlığı hükümet modeli olduğu için hükümet modeli değişikliği. Hükümetlerin esası da partililiktir. Hangi hükümet partilere mesafeli, partiler açısından tarafsız bir hükümettir?"

"CHP'DEN BİRİ SEÇİLİRSE KENDİ GENEL BAŞKANINI AYRI SEÇEBİLİR"

"Siyaset yapma hakkı nasıl hayata geçer? Siyasi partiler üzerinden geçer. Hükümet olma iddiasıyla yola çıkan bir partinin genel başkanının ilişkisinin nasıl olacağını anayasayla düzenlerseniz siyasi dinamiklerini, partinin sosyolojisini, kamuoyunun duyarlılıklarını, gözardı etmiş olursunuz. Dolayısıyla bu değişikliğin özelliği hukuk mühendisliğinden uzak durmasıdır. Bu bir imkandır. Ama Sayın Cumhurbaşkanı bu süreçte sistem devreye girer, kendisi de aday olursa partisiyle ilişkisini genel başkanlık üzerinden kurabilir. Ya da kurmayabilir. CHP'den birisi seçildiğinde kendi genel başkanını ayrı seçebilir. Siyasette sınırlılık üzerinden düzenlemeler yaptığınız zaman hakkın özüne kadar gidiyorsunuz. Burada hileye zorlarsınız. Hukuk sistematığının özelliği hileden kaçınacak şekilde düzeni kurmaktır. Siyasi dinamiklerin işlemesine ortam sağlamaktır."

YÜRÜTME NASIL DENETLENECEK?

"Kuvvetler ayrılığı sınırlandırılmış kuvvetler demektir. Meclis yasa yapacak ama yürütme işine karışmayacak. Hükümet yürütme görevini yapacak ancak yasa yapma işine karışmayacak. Yargı hem Meclis'i hem hükümeti denetleyecek ancak kendisini yürütmenin Meclis'in yerine koymayacak. Bizim parlamenter hükümet modeli tecrübemiz yok. Buna deseniz deseniz vesayetçi parlamenter sistem diyebilirsiniz. Parlamenter görünümü vesayetçi sistem de diyebilirsiniz. Vesayetçi kurumlar önemli ölçüde geriletildi ama sistemin kendisi elverişli olduğu için kendini üretecek bir sistem. 15 Temmuz bunun ürünü. Yürütme Meclis'in içinde. Yüzde 99 Bakanlar Kurulu tasarısı geliyor. Yüzde 1 teklifi de yetiştiremedikleri için milletvekillerine verdirmişleridir. Yani hükümetin istemediği kanunun geçmesi mümkün değil. Meclis araştırması var, genel görüşme var. Bunların hangisi etkili bir biçimde işletiliyor? Mevcutta yürütmenin hükümlerinde bir yasama var. Parlamenter sistemlere baktığınızda kuvvetler ayrılığı üçe değil ikiye ayrılmış. Mevcutta kabul edilen kanunların tamamına yakınına içeriği bilinmeden kabul ya da ret oyu verilir. Kanunlar bürokrasinin talepleri üzerine hazırlanıyor. Kanunların sık sık değişmesinin sebeplerinden biri bu. Toplumsal talepler, ülke talepleri üzerinden sahaya bakarak oluşturmuyorsun. Onun oluşum sürecinde bürokratik devreye giriyor, içeriği bilinmeyen kanunlar devreye giriyor. Böyle bir sistemde kuvvetler ayrılığı vardır diyebilir miyiz? Yargı ne yapacaktı? Meclis'i, hükümeti denetleyecekti. Yargının pratiğine bakın geçmişte. Siyasi partiler mezarlığına döndü"

"ÖNERİLEN SİSTEMDE HÜKÜMET MECLİS'TEN KOVULUYOR"

"Geline sistemde kuvvetler ayrılığı yapılandırılmış durumda. Önerilen sistemde hükümet Meclis'ten kovuluyor. İyi anlamda. Git sadece hükümet etme görevini yap. Kanun teklif etme hakkı hükümette yok. Bir tek bütçe kanunun cumhurbaşkanlığı teklif edebilir. Onun dışında kanun teklifi milletvekilliğine ait. Arkasında bürokrasi yok. Bu durumda kanunların teklifi de milletvekilleri üzerinden yürüyeceği için bu ayrımı kanunlar üzerinden yapmışsın. Meclis araştırması var. Başkanlık sistemlerinde sadece Meclis araştırması olur. Bizim geleneklerimize baktığımızda Meclis genel görüşmes, soru mekanizmaları da korundu. Soru yazılı sorudur. Meclis'te bakan olmayacak ki. Yazılı soruda da anayasada olmayan bir hüküm konu"

"CUMHURBAŞKANININ CEZAİ SORUMLULUĞU VAR"

"Hiçbir hukuk sistemiği herhangi bir şeyi engellemek üzerine kurulmaz. Tam tersine zararlandırıcı sonuç çıkıyorsa onlara karşı önlem alma üzerine kurulur. O önlemler var mı yok mu? Yazılıya soru cevap vermedi, var önlem. Meclis araştırması açacak ve onu çağırarak. Çağırması siyasi sorumluluktur. Onun ötesine de geçemzsiniz. İmkan var mı yok mu ona bakacaksınız. Meclis'in ilkesi temsilde adalete dönüşeceği için bu mekanizmaları devreye sokan siyasi aktörler bir sonraki dönemde de devam etmeyi güvenceye alır. Demokratik sistemin işleyişi böyledir. Meclis soruşturması uygulanamaz deniyor. Mevcut sistemde cumhurbaşkanı sadece vatana ihanetle yargılanabilir. Milletvekili sayısı 600'e çıkıyor, 400 milletvekili ile yüce divana gönderebiliyorsun. Mevcut sistemde cumhurbaşkanını yüce divana gönderilmesi mümkün değil. Çünkü ceza kanunlarında vatana ihanet diye bir suç yok. Suç ve ceza ancak kanunla konur. Cezası olmayan bir konuda suçu itham edemezsin. Mevcutta ceza üzerinde olan sorumluluk gerçekte yok. Önerilen sistemde Cumhurbaşkanının artık halka karşı sorumluluğu var. Hukuka aykırı eylem yapıyorsa her türlü dava yoluyla mahkemeleri harekete geçirirsin. ABD'de başkanların suçlanmasıyla ilgili 2 kere girişim var. Neden bu imkanları koyarsın? Gerçekten çok kötü bir pozisyon ortaya çıkar, toplum vicdanını yaralayan, muhalefet partilerini üzerine götüren ortam oluştuğunda Meclis o yetkiyi kullanmıyorsa bunun hesabını halka verecektir. Hükümetle Meclis'in ayrılması konusunda güçlü çizgiler vardır. Bütün imkanlar vardır. Başkanlık sistemlerinden daha ileri."

CUMHURBAŞKANI GÖREV SÜRESİ

"Sistemde fesih yok. Seçim yenileme. Ana muhalefet partisi başkanı halen canı istediğinde Meclis'i feshedecek diyor. Önerilen sistemde verilen yetki istisna. Cumhurbaşkanının iki dönem görev yapması söz konusu. 5 yıl + 5 yıl toplam 10 yıl. İlk dönemde seçimlerin yenilenmesi kararını verdi diyelim. Ne zaman yapacak ikinci dönemin sonunda. Bunun iki sonucu var. Siyasi bedel ödüyor, kalan 3 yıllık süresinden feragat ediyor, ikincisi otomatik uzamıyor ya halkın önüne gidiyor seçilip seçilmeme riski. İkinci dönemde yenilenmesine karar verirse aday olamıyor evinde oturacak. Hangi rasyonel siyasetçi ülke krizin içinde değilse böyle bir yetkiyi kullansın? Kullanmaz. Eğer öyle bir durum olursa çıkış yolu olsun. Bunu da halkın üzerine kurmuşsun. Halkı hakem yapmak böyle bir şey. Meclis seçildi cumhurbaşkanı seçimlerin yenilenmesine karar verdi. Görev süresini 5 yıldan 1 yıla indirdi. Tekrar seçime gittiler. Halk aynı kişiyi seçti diyelim. Meclis çoğunluğu da farklı oldu, ikinci döneminde de 6 ay sonra seçimlerin yenilenmesine karar verdi. Bunlar yaşanabilir. 10 yıl da görev yapabilecek bir kişinin 10 yıllık dönemini 1,5 yıla indirmekle ilgili tasarruf varsa uygundur ama meşruiyeti açısından bir kez daha halkın önüne çıkmalıdır. Toplamı 10 yılı geçemiyor ama bu istisna zaten. Bu noktada tekrar halkın karşısına çıkacaklar. Meclis hukuki yetkisini kullandı. Halk bu yetkinin kendisi açısından uygun olup olmadığını denetleyecek. 10 yıl değil 14 yıl 11 ay başkanlık yapma şansı var."

"KÖTÜYE KULLANIMDA CEZAYI VERECEK HALKTIR"

"Hukukta hakkın kötüye kullanılması diye bir kavram var. Bir hak koyduğunda kötüye kullanılmaz demezsin. Ama hak kötüye kullanıldığında yaptırımının ne olacağına karar verirsin. Burada siyasal sistemlerde yaptırım demokratik irade, halkın iradesi, kamuoyunun tepkisi üzerinden gelişir. Bu yanıyla bakınca kötüye kullanımda da cezayı verecek olan halktır. Cezai sorumluluk gerektiren bir eylem oldu Meclis soruşturması var, mahkemelere başvurma hakkı var. Bütün hukuk sistemiğini yargıyı, Meclis'i devreye sokacak şekilde, halka gidecek şekilde kurduğunuzda tabii ki demokrasi dediğiniz şey eksikli rejimdir. Demokrasinin eksikliklerini nasıl tamamlarsın? Kurallarla tamamlayamazsın. Vesayetçi bir zihniyet çıkıyor o zaman. Halkı daha çok devreye sokman gerek."

ANAYASA DEĞİŞİKLİĞİ VE YARGI

"Siyasal sistemin demokrasi olup olmadığını nasıl anlarsınız? Hepsinde cumhuriyet olabilir. Halkın ilişkisiyle anlarsınız. Parlamenter hükümet modelleri tekçi meşruiyete bağlıdır. Doğrudan demokratik meşruiyet Meclis'in seçilmesiyle sağlanır. Hükümetler dolaylı meşruiyete sahiptir. Bu sistem halkın devletle ilişkisini güçlendiriyor. Hem Meclis'i, hem hükümeti seçiyor. Çifte doğrudan demokratik meşruiyete dayanıyor. Mevcut sisteme göre demokasiyi geliştiren bir model önermiş durumdayız. Devletin üç organı Meclis, halk tarafından seçiliyor, yargıda meşruiyeti nasıl sağlayacaksınız? Halk tarafından seçilmiş organlara görev vererek. Bu sistem HSYK'nın yapısını değiştirirken bı dolaylı meşruiyeti sağlamış. Hukuk mantığı açısından baktığınızda bir kurulu Yüksek diye nitelemek için alt kurulları olması gerekir. HSYK'nın alt kurulları mı var? O yüzden Hakimler ve Savcılar Kuruludur. 7 üyesini Meclis seçecek, 4 üyesini Cumhurbaşkanı, 2 üyesini de Adalet Bakanı'nı atayarak dolaylı olarak belirleyecek. 7'sini Meclis nasıl seçecek? Birinci turda 5'te 2 oyla, ikinci turda 5'te 3 oyla. İki turda da seçemiyorsa en çok oy alan iki aday arasında aç çekme yöntem olacak. Siyasi partiler ya 5'te 2 üzerinden anlaşacaklar ya da 5'te 3 üzerinden anlaşacaklar ya da şanslarına güvenecekler. Burada da siyaseti uzlaşmaya zorlayan yaklaşım söz konusu. Önerilen sistem meşruiyet açısından güçlendirilmiş. Yargı kararnameleleri denetleyecek. Yargının fonksiyonel açıdan Meclis'e ve Cumhurbaşkanı'na üstünlüğü anayasal yargı denetimiyle yapıyor. Onun dışında idari yargı denetimi yoluyla da denetleyecek. Gördüğünüz gibi fonksiyon açısından üstünlük yargıya verilmiş. Meşruiyet açısından eşitlik sağlanmış hükümet ve Meclis arasında. Yargıda da dolaylı demokratik meşruiyet sağlanmış. Bütün bunlar devlet ve halkın ilişkisini geliştiren yapıya sahip"

"ÖNERİLEN SİSTEM MEVCUDA GÖRE MECLİS'İ ÜSTÜN KILIYOR"

"Bugün tecrübe ettiğimiz cumhurbaşkanlığı kavramı 82 anayasasında vesayetçi konum olarak düzenlenmiş. Ama vesayetçi düzen halkın bu sisteme el koyacağını hesaba katmamış. Orada sistemde anomali çıkmış. Önerdiğimiz sistemde cumhurbaşkanlığı kavramı hükümettir. Bugün OHAL'i kim ilan ediyor? Hükümet. Önerilen sistemde kim ilan edecek? Hükümet. Mevcut sistemde OHAL ilan edilince Meclis'e gidecek mi? Gidecek. Önerilen sistemde de gidecek. Meclis isterse bunu kaldırabilir, süresini kısaltabilir. Önerilen sistemde fark ne? Mevcut sistemde OHAL Meclis'e sunulduğunda 1 ay içerisinde görüşülür diyor ve sonucun ne olduğu belli değil. Önerilen sistemde 3 ay içerisinde görüşülür yoksa yürürlükten kalkar diyor. Önerilen sistemden mevcuttan farklı yanlar kılmadığı gibi mevcuta göre Meclis'i

üstün kılan bir sistem. Onun dışındaki cumhurbaşkanlığı kararnamelerine bakalım. Trump ilk geldiğinde 7 ülkenin vatandaşlarının ülkeye girişini yasakladı. Seyahat özgürlüğü ile alakalı bu. Bir mahkeme durdurdu ama hak ve özgürlüklerle ilgili kararname çıkarma yetkisi problemli."

CUMHURBAŞKANININ YETKİLERİ

"Bizim önerdiğimiz sistemde cumhurbaşkanının kararname yetkisi sınırlandırılmış yetkidir. Başkanlık sistemlerinden geliştirilerek ortaya çıkartılmış bir şeydir. Kararnamelerle devlet yönetilecek iddiası temelsizdir. Sadece Anayasa Mahkemesi denetlemeyecek. Eğer kararname bir mahkemenin önüne gelirse, tek tek her mahkeme de o kararnamenin anayasaya aykırı olduğunu ileri sürebilir. Önerilen sistemde tüzük kaldırıldı. Mevcut sistemde hükümet bakanlar kurulu kararnamesi çıkarıyor onun yerine geçirecek. Diyelim ki bu alanların dışında ekonomi alanına ilişkin kararname çıkartıldı, anayas mahkemesi tabii olduğunda mahkeme şöyle bakacak. Bu düzenleyici bir işlem mi, yoksa yürütme kararnamesi mi? Eğer bu düzenleyici işlem derse denetleyecek. Varsa anayasaya aykırılık kendisi iptal edecek. Gördüğünüz gibi bu tam tersinden eleştiriliyor."

MİLLETVEKİLLİĞİNİN 18 YAŞA İNDİRİLMESİ

"Kamu ödevi dediğimiz içinde askerliğin olduğu konu sadece askerlik olarak düzenlenmemiş. Askerlik bunlardan biri, onun dışında kamu ödevlerir de yerine getirilebilir ve askerlik yapmış sayılır. Bu konuda emniyet mensupları örnek verilir. Onlar askerlik yapmış sayılır. Uyum yasaları sırasında ele alınması gereken bir konudur. Üst üste milletvekili oluyor genç bir adam. Milletvekilliği askerlik ödevini yapmış sayılmak olarak konu olabilir. 18 yaşa seçilme hakkı verilmesi demokraside sadece seçmenin temsili değildir. Gençliğim temsilini kabul ediyorsan gençlik yaşından bağımsız yapamazsın. Meclis'e dinamizm kazandırmak."

"HALKIN DEVLETİNİ KURMA YOLUNDA REFORM SÜRECİ BAŞLIYOR"

"Demokratik devleti güçlendirmek lazım dedim. Türkiye'nin bütünlüğü bizim kırmızı çizgimizdir. Bu bütünlüğü Türkiye'nin demokratik bütünlüğü olarak korumamız gerekiyor. Yürütmeyi de halk için hizmet yapabilecek pozisyonda güçlendirmek demek. Yargıyı da halkın yargısı yapmak demek. Dünyadaki siyasal sistemlerde ciddi krizler var. Klasik demokrasiler sorunlarını çözmekte bizim kadar hızlı hareket edemezler. İngiltere başka bir sorunu tartışıyor, seçimler üzerinden yabancılaşmayı tartışıyor. ABD, Almanya başka şeyler tartışıyor biz ise tartışmayı geçtik yapılanıyoruz. Kapitalizm koşullarındayız, sermaye bir aktördür. Sermaye ile ilişki sermayenin kontrolünde bir devlet olmak zorunda değil. Klasik demokrasilerin devletleri bunu başaramaz. Ama Türkiye sermaye ile işbirliği yapan ama halkın da devlet üzerindeki etkisini artıran reformu başarabilecek güçtedir. Rahmetli Özal 'çağ atladık' demişti ya biz de siyasal demokrasi açısından çağ atlamanın eşliğindeyiz. Bu anlamda Türkiye devletini güçlendirecek ama demokrat olacak, halkın ihtiyaçları çerçevesinde pratik üreten devlet olacak. Halkın devletini kurma yolunda reform süreci

başlıyor. Türkiye'nin rejimi cumhuriyetse devam edecek. Cumhuriyet, laiklik, Atatürk bizim kurucu değerlerimizdir. Kimse bu değerler üzerinde tekel hakkı olduğunu iddia edemez. Bunlara kimse dokunamaz"

"HÜKÜMET HALK TARAFINDAN KURULACAĞI İÇİN MİLLET HÜKÜMETİ DİYORUZ"

"İş dünyasının ihtiyaçları nasıl çözülecek? Regülatör devlet diyoruz ya. İş dünyası da genel ihtiyaçlarını Meclis'teki kanun çıkarma üzerinden karşılamak zorunda. Siyasetin dinamiği gereği o ilişkileri kurmak zorunda kalıyorlar. Parlamenter sistemde kimin bakan olacağı belli değil. Hükümetle ilişkiyi de parlamento üzerinden kurduğu için zorlanıyorlar. Hükümet doğrudan halk tarafından kurulacak onun için millet hükümeti diyoruz. Siyasi bagaj olmayacak. Seçmen niye milletvekilini bu pozisyona sokuyor? Sistem onu buna zorladığı için. Bakanlık sistem üzerinden yürütmenin güçlenmesi, merkezi idarini saat gibi işleyecek yapıya kavuşmasından ötürü halk esas itibarıyla hizmet mercileriyle temas edecek. Aynı şey iş dünyası için de geçerli. Her türlü düzenleyici işlemlerde bakana gider."

"Siyasi karar merkezden verildiği anda devamında siyasi karar yoktur. Başkanlık modelinin özelliğinde siyasi kararda tek bir iradeye dayanması, teknik kararlarda da teknokratlar üzerinden uygulanması. Siyasi kararlarda çoğulculuk yarattığınız anda ortaya çıkan sonuç inanılmaz zaman kaybı, kaynak kaybıdır. Olağan koşullarda süreci hızlandıracağı gibi, rutin dışı koşullarda da sürece müdahil olma imkanı var. 15 Temmuz kalkışmasına karşı OHAL ne zaman ilan edildi? 5 gün. Türkiye çok kötü duruma da düşebilirdi. Ama sistem gereği. Rutin dışı koşulla karşılaştığınızda da siyasi karar merci tek bir irade olursa teknik uygulamasında sorun kalmaz. Güçlü yürütme, güçlü hükümet ihtiyacı rutin ve rutin dışı koşullarda ihtiyacımız olan bir şey"

"ÖNERDİĞİMİZ SİSTEMDE BUNLARIN HEPSİ VAR"

"Kısmi yenileme seçiminin tercih edilmemesi dünyadaki eğilim bu yönde. Fransa 2000 yılında farklı zamanlı seçimi yakın zamanlı seçime dönüştürdü. Fransa'da OHAL var 15 Temmuz 2017'ye kadar uzatıldı. Ama Nisan ayında cumhurbaşkanlığı bir ay sonra Meclis seçimi yapılacak. Bölünmüş yönetime önlem almak için yaptılar. Sistemde mutlak eş zamanlı seçim koymadık. Halk önüne koyulan sandıktan birinde Meclis'i aynı gün seçebilir, cumhurbaşkanını aynı seçmeyebilir. Seçimlerin birlikte yenilenme mekanizmasını getirdik. Siyasi uyumsuzluk çıkarsa seçimlerin yenilenmesi yoluna gidilmesi zorundadır. Bölünmüş yönetimlere karşı önlem alıyor hem de ortaya çıkabilecek sorunlara karşı imkan veriyor. O açıdan mevcuttaki uygulamalara göre gelişkin bir şey var. Federal sistemde buna katlanmak mümkün. Ama üniter yapıda bunu yapamazsınız. Yönetimde istikrar önemli. Önerdiğimiz sistemde bunların hepsi var"

"BU İHTİMAL ÇIKTIĞINDA NE TİP ÖNLEM YAPABİLİRSİN ONA BAKACASIN"

"Demokratik sistemlerin özelliği budur. Bu tip ihtimalleri yasaklayacak şekilde düzenleme yapamazsın. Bu ihtimal çıktığında ne tip önlem yapabilirsin ona bakacaksın. Bu halkın iradesini fesada uğratacak birisi çıktıysa ve bu halk Meclis çoğunluğunu da ona verecekse üreteceği pratikler ne olacak? Halka karşı pratik üretecekler. Meclis tümüyle o deli adamın partisinden mi oluşacak? Hayır. Muhalefet partiler devreye girecek. Acayip bir kararname çıkardı Anayasa Mahkemesi'ne gidecek. Demokratik kamuoyu var. Bu deli adamın seçtiği milletvekilleri onun iradesiyle hepsi de deli olmayacağına göre seçimlerin yenilenmesi yetkisi var. Demokratik sistemde imkanlar oluşturmuşsanız bu deli adam çıktığında o önlemler devreye girecektir. Halka güvenme meselesinin anlamı budur"

TÜRKİYE'YE EN UYGUN SİSTEM HANGİSİ?

"Federal Almanya parlamenter hükümet yapısına sahip ama federal devlet. İngiltere'de de bölgeler yönetimler var parlamenter sistem. ABD'de bölgeler yönetimi var başkanlık sistemi var. Mevcut anayasada yerel yönetimlerle ilgili düzenleme açık. Kanunla her türlü düzenlemeyi yapabilirsiniz. Ama başkanlık sistemi yerinden yönetim ilkesi üzerinden gelişebilir. Bu siyasi bir tercihtir. Halka rağmen, siyasi dinamiklere rağmen mi yapacaksınız? Hukukta da başka alanlarda da fetişizm tehlikelidir. Üretilen model en iyisi değildir ama şimdiye kadar ki en iyi modeldir. Tamamlanması gereken şeyler var. Anayasal sistem ihtiyacı ortadan kalkmıyor ki. Hükümet modeli üzerinden reforma tabi tutuyorsunuz. Ama anayasal düzeyde devam edecektir. Belki Anayasa Mahkemesi'nin yapısı da değişecektir. Meclis'e üye sayısını vermek söz konusu olacaktır. Belki YÖK'ün yapısı değişecektir ihtiyaç olmayacaktır. Yeni hak ve özgürlük alanlarımız geliştirilecektir. Devletin hak ve özgürlükler karşısında daha da güçlendirici şeyler yapacaktır. Anayasada değişiklikler devam eder. Bu bir başlangıç. Revizyonlardan reforma geçiyoruz. Bu reform önümüzdeki 10 yıl boyunca devam edecektir. Mevzuat değişiklikleri, yasal değişiklikler gündeme gelecektir."

"DEMOKRASİLERDE BÖYLE OLMAZ"

"Bu hukuksal sistematiğin olası pratikleri şimdiden belirleyemezsiniz. Zor olup olmayacağını şimdiden belirleyemezsiniz. Bu anlayış gerçek anlamda siyaset mühendisliği anlayışı. O yüzden varsayımların tamamı gelecekte böyle olabilir diyerek tekel iddiasıdır. Demokrasilerde böyle olmaz. Sistemde nereyi kurcalarsanız siyaseti ya uzlaşmaya zorluyorsunuz, ya da halka gidiyorsunuz. Şimdiye kadar üretilmiş en iyi model bu modeldir, her türlü imkan vardır"

"BU SİSTEM DEVAM EDERSE OTORİTERLEŞME ÇIKABİLİR"

"Yargı denetimi, Meclis'in üstünlüğü, demokratik kamuoyu, Anayasa Mahkemesi'ne muhalefetin başvurma hakkı tonlarca var. Şunu unutmayın, hiçbir hukuk sistemi kendi başına otoriterleşme

retmediği gibi, hiçbir hukuk sistemi de bir otoriterleşmeye kendi başına engel olamaz. Hitler'in Almanya'sına bakın. O dönemde en demokratik anayasal sisteme sahipti. Neden otoriterleşme ortaya çıktı? Ekonomik koşullar, Avrupa'nın durumu, siyasi koşullar. Unutmayın siyasal sistemde otoriterleşme pratikleri, ekonomik süreçlerle, bölgesel durumla bağlantılı bir şeydir. Siyaset biliminde temsil siyaseti yerine, sosyolojik siyaseti uygulamış ender siyasi liderlerden birisidir. Halka dayalı bir siyaset. Halkın karşısına tezle çıkmadı. Halkın taleplerini siyasete dönüştürmek üzere ortaya çıktı. şimdiye kadarki siyasi pratiği olarak söylüyorum. Hukuka inanılmaz derecede saygılıdır, siyasi üslubu itibariyle kendini güçlü ifade etmesi otoriterleşmeyle alakasızdır. 15 Temmuz'dan sonra açtığı birçok davadan vazgeçmiştir. Ve liderik tipolojisinde değişiklik ortaya çıkmıştır. Temsili liderlik değil organik liderlik yapmaktadır. Bu sistem devam ederse Erdoğan'dan sonra otoriterleşme çıkabilir ama bu sistemi değiştirirsek hiçkimse otoriterleşmeyeceği gibi sistemin halka açtığı olanaklarla otoriterleşme eğilimini bile tasviye eder. Hep beraber yaşayıp göreceğiz. 35 yıldır halk devlet ilişkisinde pratik içerisinde olmaya çalışan bir insanım. şansıma bir durum. Son derece inanarak söylüyorum bu değişiklik Türkiye'de demokratik devleti güçlendirerek 21. yüzyılda ileri noktalara getirecek değişikliğin başlangıcıdır"